

MN. BARTOMEU PASCUAL I MARROIG, CAPDAVANTER DE LA RENOVACIÓ DELS ESTUDIS BÍBLICS A MALLORCA

Francesc Ramis Darder

Universitat de les Illes Balears-Director del Museu Bíblic

Resum: El projecte pastoral del papa Lleó XIII proposava la renovació de la cristiandat i el diàleg amb la societat. El bisbe Pere Joan Campins i Barceló posà en pràctica el projecte papal a la diòcesi de Mallorca. La intenció de Campins implicava la renovació dels estudis bíblics. Mn. Bartomeu Pascual i Marroig (1875-1967), deixeble de Campins, assumí, entre moltes altres, la tasca de renovellar els estudis bíblics al Seminari i afavorir el coneixement de l'Esriptura entre els fidels. A més de professor, divulgador, investigador i pelegrí a Terra Santa, Mn. Pascual destacà per la fundació del Museu Bíblic (1910).

Paraules clau: Campins, Pascual, Bíblia, Museu Bíblic.

Abstract: The pastoral project of Pope Leo XIII proposed a renewal of Christianity and the dialog with the society. The bishop Pere Joan Campins i Barceló put in practice the papal project at the diocese of Mallorca. Campins' intention implied the renewal of the biblical studies. Rev. Bartomeu Pascual i Marroig (1875-1967), Campins' disciple, assumed, among many others, the task of renewing the biblical studies at the Seminary and favoring the knowledge of the Scripture among the faithful. As a professor, disseminator, investigator and pilgrim to the Holy Land he stood out, above all, for the foundation of the Biblical Museum (1910).

Keywords: Campins, Pascual, Bible, Biblical Museum.

Rebut el 31 de maig. Acceptat el 20 de desembre de 2021.

El present article fa part dels resultats del projecte de recerca PID2019-110231GB-I00/AEI/10.13039/501100011033 *Estudio diagnóstico comparado entre la conservación del patrimonio artístico religioso y sus modelos de gestión en las islas de Mallorca y Menorca* del Ministerio de Ciencia Innovación y Universidades.

Abreviatures: ACM = Arxiu Capítular de Mallorca, Palma, ADM = Arxiu Diocesà de Mallorca, Palma, APP = Arxiu Particular Pascual; estotjat per la família Pascual-Parietti, conservat ara a l'ACM i encara no plenament classificat, Palma, AMB = Arxiu Museu Bíblic, guardat a les dependències del Museu Bíblic, Palma, *ArHisPont* = *Archivium Historiae Pontificiae*, Roma, ASS = *Acta Sanctae Sedis*, Roma. *BOOM* = *Boletín Oficial Obispado Mallorca*, Palma, *Comunicació* = *Revista del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca*, Palma, *CERTS* = *Certàmens del Seminari de Mallorca*, Palma, CETEM = Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, Gn = Gènesi, Is = Isaïes, Jn = Evangeli de Joan, *RscPhTh* = *Revue de Sciences Philosophiques et Théologiques*, Lovaina.

Introducció

L'objectiu del present estudi rau a destacar la figura de Mn. Bartomeu Pascual i Marroig (1875-1967), delfí del bisbe Pere Joan Campins i Barceló (1859-1915), com a fundador del Museu Bíblic (1910) i ànima de la renovació dels estudis bíblics a Mallorca durant el període 1898-1938. A la Introducció exposarem l'estat de la qüestió sobre la figura de Pascual, les fonts utilitzades, i l'estructura del treball.

La personalitat de Mn. Pascual apareix a la monografia publicada per A. Pérez Ramos (1980).¹ La Primera part, *Mallorca 1875-1939*, conforma la biografia de Pascual durant l'època en què visqué a Mallorca: orígens familiars, seminarista, professor i rector del Seminari; mentre la Segona, *Menorca 1939-1967*, abasta l'etapa en què fou bisbe de la diòcesi menorquina. La biografia esmentada és valuosa, però el pas del temps ens ha obligat a matisar aspectes mitjançant la consulta d'arxius (ACM, ADM, AMB, APP), butlletins (*BOOM*), tractats bíblics guardats al Seminari, i bibliografia bíblica de Pascual. Encara que Pérez refereixi de manera sumària els esdeveniments del pontificat de Pius IX (1846-1878) i Lleó XIII (1878-1903), no contempla l'aspecte teològic del papat per respondre als desafiaments socials i eclesials; per aquest motiu hem posat la mirada sobre les encíclics i els documents papals, recollits a ASS, per emmarcar la tasca de Pascual dins l'òptica teològica i pastoral de l'època.

Respecte del Museu Bíblic, Pérez hi dedica poc espai, a la vegada que encomana l'estudi a investigadors posteriors. Cal esmentar que, quan Pérez redactava, la documentació disponible sobre el Museu era reduïda. Com exposarem més endavant, n'existien quatre inventaris: Bonnín (1927), Adrover (1938), Fiol (1963), Palmer/Fiol (1966). No obstant això, Pérez no cita els inventaris; els desconeix perquè al seu temps estaven quasi perduts; sols la recerca molt acurada permeté retrobar-los i depositar-los a l'ADM. Un cop localitzats i estotjats, l'autor d'aquest treball elaborà un catàleg més ample, conservat a l'AMB (1994). El lector es preguntarà els motius de la quasi pèrdua dels inventaris. En època de Pascual, el Museu, la Biblioteca, i l'Arxiu del Seminari estaven a l'edifici de l'anomenat Seminari Vell (c/ del Seminari, Palma); l'any 1955, Museu, Biblioteca i Arxiu foren traslladats al Seminari Nou (Son Gibert, Palma); l'estiu del curs 1992-1993, el Museu fou de bell nou traslladat al Seminari Vell; durant els anys 2000-2001, la Biblioteca fou instal·lada una altra vegada al Seminari Vell; mentre l'Arxiu del Seminari es traslladà en diverses etapes fins a quedar dipositat a l'ADM i a l'arxiu del CETEM. Els que visitem arxius, biblioteques i museus entenem el trasbalsament que suposaren els dos trasllats i les tres ubicacions del Museu, Biblioteca i Arxiu; per portar endavant aquest treball ens hem valgut principalment dels inventaris de Bonnín (1927) i Adrover (1938).

Un cop assenyalat l'estat de la qüestió i anotades les fonts, indiquem l'estructura de l'estudi. Començarem exposant com l'interès de Lleó XIII (1878-1903) per assolir la restauració de la cristiandat, amarada en el diàleg amb la societat del seu temps, determinà la renovació de la teologia, que requerí, a la vegada, el renovament dels estudis bíblics. A continuació, esbrinarem la manera com el bisbe Pere Joan Campins i Barceló (1898-1915) plasmà a Mallorca el projecte teològic i pastoral de Lleó XIII. Sens dubte, la renovació de l'Església mallorquina implicava la renovació dels estudis teològics i el seu canemàs bíblic. Per aquest motiu, i com a última

¹ PÉREZ RAMOS, A.: *El Obispo Pascual. Un Tiempo/Una Iglesia*, Palma, 1980. Pascual com a deixeble fidel del bisbe Campins, consulteu: FULLANA PUIGSERVER, P.: *El bisbe arquitecte*, Palma, 2015, p. 369-392.

part, contemplarem la figura de Mn. Pascual que, fidelíssim al projecte de Campins, recreà l'estudi de la Bíblia a Mallorca mitjançant la predicació, la docència, la investigació i, sobretot, la fundació del Museu Bíblic, un dels tresors científics de l'Església mallorquina. En definitiva, exposarem com Pascual posà en pràctica en el camp bíblic el projecte de Campins de renovar, amb fidelitat a la primera etapa de Lleó XIII, l'Església de Mallorca.

Roma. Lleó XIII: renovació de l'Església i restauració de la teologia i dels estudis bíblics

Quan l'historiador Laboa Gallego cità els darrers anys del pontificat de Pius IX (1846-1878), escrigué: *Pío IX ha dejado la Iglesia más unida, más viva que nunca y más que nunca extraña al ambiente que la rodea y a la vida que ella desea dirigir*;² així deixava palès que la distància entre l'Església i la cultura secular era enorme. Seguint l'aspecte polític del seu antecessor Gregori XVI (1831-1846), expressat a l'encíclica *Mirari Vos*, Pius IX redactà l'encíclica *Quanta Cura* que, juntament amb el *Syllabus*, establia un mur infranquejable entre l'Església i el món secular.³ La revolta dels carbonaris i les pretensions dels liberals italians contra els Estats Pontificis per aconseguir una pàtria comuna establiren, davant dels curials romans, la idea que les llibertats i el sistema democràtic anaven contra els drets de l'Església. L'annexió dels Estats Pontificis al naixent regne d'Itàlia (1870) provocà, com sabem, la dura protesta que encara distancià més el pontífex de la modernitat que anhelava la societat del seu temps.⁴ Pius IX morí políticament aïllat, deixant el necessari diàleg institucional de l'Església amb el món contemporani en una situació molt difícil.⁵

A la mort de Pius IX, el conclave elegí Gioachino Pecci, Lleó XIII (1878-1903). Nascut a Carpineto Romana (1810), poblet de la regió del Laci, era de família noble i al seminari rebé una sòlida formació sacerdotal i intel·lectual. Fou delegat papal a Benevento (1838) i a Peruggia (1841), ciutats dels Estats Pontificis. La seva etapa com a nunci a Bèlgica (1843-1848) el capacità per establir bones relacions entre l'Església i el nou estat liberal belga, relacions portades endavant per la participació dels catòlics belgues en les institucions polítiques i culturals. També li permeté constatar la dura situació dels obrers, producte de l'inhumà procés d'industrialització i, així mateix, pogué comprendre les diferències culturals i idiosincràtiques entre flamencs i valons. Arquebisbe-bisbe de Peruggia (1846), constituí un dels millors seminaris d'Itàlia per l'erudició dels professors i per la formació dels alumnes. Creat cardenal (1853), fou nomenat camarlenc de l'Església romana. La caiguda dels Estats Pontificis (1870) li suposà un fort impacte personal i polític que el portà a l'aprofundiment del seu pensament teològic; així ho palesen les cartes dirigides als seus diocesans de Peruggia,

2 Malgrat el cisma dels Vells Catòlics, la unitat catòlica prové del Concili Vaticà I (1869-1870), la distància amb la societat del seu temps es desprèn dels documents magisterials posteriors, consulte: LABOA GALLEGO, J.: *Historia de los Papas. Entre el reino de Dios y las pasiones terrenales*, Madrid, 2013, p. 430-431.

3 *Mirari vos*, ASS, 2, 1865, p. 341-348. *Quanta Cura*, ASS, 3, 1867/1868, p. 163-166. *Syllabus*, ASS, 3, 1867/186, p.168-176.

4 La caiguda dels Estats Pontificis quedà difuminada a Mallorca pels efectes de les epidèmies de còlera (1865) i tifus (1870), però tingué ressonància; la carta del bisbe Salvà adreçada a Pius IX la qualifica de *inesperada, repentina e inaudita usurpación*: BOOM, 221, 1870, p. 319-322. Situació a Mallorca durant l'època: XAMENA, P.; RIERA, F.: *Història de l'Església a Mallorca*, Palma de Mallorca, 1986, p. 315-332.

5 No obstant això, Pius IX gaudí de gran prestància popular quan es declarà voluntari presoner del Vaticà, impulsà la pietat catòlica, restablí la jerarquia a Anglaterra i Holanda, creà nombroses diòcesis, fomentà la formació i l'espiritualitat del clergat secular, proclamà el dogma de la Immaculada (1854). Valoració crítica del pontificat: MARTINA, G.: *Pío IX, I-II-III*, Roma, 1974-1990.

on es mostra partidari de l'harmoniosa relació amb la cultura moderna, i també en la urgència de repensar la situació teològica de l'Església i el seu paper dins la societat.⁶

Quan fou elegit papa, era conscient del moment crític de l'Església. Potser per això no volgué rebre la coronació a la basílica de Sant Pere, com era tradició, sinó a la capella Sixtina, sota les imatges de la Creació i el Judici Final. El conclave, que comptava vint-i-cinc cardenals no italians —nombre elevat per a l'època—, elegí un papa més disposat al diàleg amb el món modern, atent a la qüestió obrera i social, coneixedor de l'empenta del regionalisme, i conscient de la necessària solidesa del saber teològic i cultural per afavorir la digna presència de l'Església en la societat. No obstant això, des de l'aspecte polític quedà afectat per la Qüestió Romana; és a dir, l'annexió dels Estats Pontificis al regne d'Itàlia, per aquest motiu es mostrà intransigent amb l'estat italià, encara que amb la resta de nacions demostrà un tarannà més dialogant.⁷ També, cal anotar-ho, confirmà la reacció contra l'estat liberal laïcitzant i se solia referir al *Syllabus* per tal d'al·ludir a la doctrina de l'estat cristià. Malgrat les llums i les ombres del pontificat de Lleó XIII, podem dir que *els cristians avançats dins l'Església veren entrar un raig de llum per la retxillera oberta cap al món del futur*.⁸

El magisteri de Lleó XIII fou fecund en encíclics, tal i com ho demostren les vuitanta-sis que publicà; nombre inusitat, doncs els seus antecessors n'havien redactades poques i de temes específics. Com a hereu del Concili Vaticà I (1869-1870), l'elevat nombre d'encíclics donava inici a una nova etapa que centralitzava a Roma l'ensenyament doctrinal de l'Església. Els bisbes interessats en el diàleg amb la cultura contemporània i la qüestió social, com serà el cas del bisbe Campins a Mallorca, implementaren a les seves diòcesis l'ensenyament pontifici. El pensament teològic de Lleó XIII, distint del tarannà polític, es pot emmarcar entre la primera encíclica, *Inscrutabili Dei Consilio* (1878), escrit programàtic on assenyala la necessitat d'assolir la nova cristianització de la societat, i una de les darreres, *Satis Cognitum* (1896), on presentarà l'Església com a Cos de Crist, segons la lectura bíblica i patristica, a fi de cristianitzar la societat i propiciar que l'influx eclesial recaigués sobre el testimoni de les associacions catòliques de cada país.⁹ Contemplat des de la perspectiva pastoral, Lleó XIII volgué convertir la derrota política, representada per la pèrdua dels Estats Pontificis, en l'oportunitat d'una victòria estratègica per aprofundir el paper evangelitzador de l'Església.¹⁰ Segons la perspectiva del present article, insinuarem com el papa portà a terme la renovació eclesial pel que fa a la qualitat dels estudis bíblics.

6 Com a bisbe de Perugia suggerí aspectes que calia condemnar i que després aparegueren en el *Syllabus*; això fa pensar en un canvi de plantejament teològic; davant la dramàtica situació de la Santa Seu, després del 1870, optà amb valentia per una perspectiva més oberta cap a la societat secular: MARTINA, G.: "Verso il Sillabo. Il parere del barnabita Bilio sul discorso de Montalambert a Malines nell'agosto 1863", *ArHisPont*, 36, 1998, p. 137-181.

7 L'estat italià amb la Llei de garanties (1871) concedia immunitat al papa com a persona jurídica, la propietat del Vaticà i un subsidi anual, però ni Pius IX ni Lleó XIII l'acceptaren. Lleó XIII manifestà flexibilitat en les relacions amb quasi tots els estats, però es mostrà intransigent amb l'Itàlia. No és estrany que una assemblea popular romana reclamés l'abolició del papat; llavors Lleó XIII, atemorit, pensà traslladar la Santa Seu a Trento o a Salzburg, segons l'oferta del govern de Viena, o també a El Escorial, a proposta del govern de Madrid. Anàlisi del pontificat: JEMOLO, A. C.: *Chiesa e Stato in Italia negli ultimi cento anni*, Torino, 1961, p. 265-360. CASAS, S.: *León XIII, un papado entre modernidad y tradición*, Pamplona, 2014.

8 OLIVER MONTSERRAT, A.: "El llarg camí del Vaticà I al Vaticà II", *Comunicació*, 67, 1990, p. 7.

9 *Inscrutabili Dei Consilio*, ASS, 11, 1878, p. 372-374. *Satis Cognitum*, ASS, 28, 1895/1896, p. 709-757.

10 Per la referència al magisteri papal, consulteu: VILANOVA, E.: *Història de la Teologia Cristiana*, III, Barcelona, 1989, p. 409-424.

La ciència de les últimes dècades del segle XIX i primeres del XX desvetllà secrets de la natura que semblaven posar en qüestió el contingut de la revelació. Les investigacions de Darwin, exposades a *L'Origen de les espècies* i a *L'Origen de l'home*, sembraren dubtes sobre la veracitat dels relats de la creació i la formació de l'ésser humà recollits a l'Esriptura (Gn 1-11). L'arqueologia descobrí documents de l'Antic Orient que provocaren la inquietud dels estudiosos. El paral·lelisme entre el relat bíblic del Diluvi (Gn 6-8) i la tauleta XI de l'*Epopèia de Gilgamesh* suscitarren la inquietud de biblistes i historiadors cristians. Cal recordar que l'eco del Romanticisme, tan vinculat a les tradicions de cada regió, afavorí el desenvolupament del nacionalisme, però també apuntà cap al millor coneixement dels gèneres literaris i la cultura popular, que resultaren, sens dubte, decisius per a la comprensió metafòrica dels relats bíblics i la confecció de la teologia bíblica atenta al marc cultural de l'Antic Orient. La interpretació de la Bíblia constitueix l'ànima de la teologia catòlica, per això els esdeveniments citats exigiren la renovada interpretació bíblica per bastir una nova teologia que oferís resposta a les aspiracions humanes i al paper de l'Església en el Món.¹¹

A més de les dues encíclics esmentades, Lleó XIII n'escrigué dues més que assentaren el nou plantejament dels estudis bíblics i teològics. La primera, *Aeterni Patris* (1879),¹² orientà la tasca de la teologia per la ruta de Tomàs d'Aquino, deslligant-la de les estèrils disputes casuístiques vigents a l'època i encaminant-la cap al coneixement filosòfic i científic de la realitat, per tal d'establir la relació cristiana entre raó i fe. L'encíclica distingeix els àmbits i les competències pròpies de fe i raó per definir, a manera de conclusió, que la fe ha de ser considerada com a ajuda de la raó, un coneixement superior al racional; és a dir, la fe no anul·la la raó, sinó que la potencia. El plantejament de l'encíclica donà el naixement al Neotomisme, la confecció d'una teologia que, fidel a la tradició bíblica i patristica, assumí els plantejaments de la cultura vigent per proporcionar respostes coherents amb el projecte de l'Evangelí. La segona encíclica, vinculada a l'Esriptura, fou la *Providentissimus Deus* (1893),¹³ que implicà la renovació dels estudis bíblics. Sense descuidar el valor de la *Vulgata* llatina, dirigí els estudis cap a les llengües originals (hebreu, arameu, grec), afavorí l'edició crítica de manuscrits, orientà la investigació sobre l'orientalisme i el coneixement dels gèneres literaris, millorà l'ensenyament bíblic impartit als seminaris i universitats catòliques, fomentà les peregrinacions a Terra Santa, i la fundació de museus bíblics, entre altres qüestions.

Encara que la *Providentissimus* nasqué de la ploma de Lleó XIII, estava amarada de les aportacions de dos corrents capdavaners del pensament bíblic catòlic. Per una banda, el document es feu eco de l'empenta del primer Moviment Bíblic, nom genèric donat al conjunt dels estudiosos i institucions acadèmiques (universitats, abadies, seminaris) que, des de la primera meitat del XIX i sota el magisteri eclesiàstic, havien començat a renovar els estudis bíblics mitjançant la utilització dels mètodes historicocrítics per superar l'exegesi literalista i captar el sentit teològic de l'Esriptura;¹⁴ per l'altra, el document deixava trasparar

¹¹ Per aprofundir en l'estudi la tensió entre teologia i pensament secular als segles XIX i XX, consulteu: GIBELLINI, R.: *La teologia del XX seculo*, Brescia, 1992, p. 18-69. GUIJARRO OPORTO, S. (coord.): *La Interpretación de la Biblia*, Salamanca, 2017.

¹² ASS, 12, 1878-1880, p. 98-114.

¹³ ASS, 26, 1893, p. 279-291.

¹⁴ Per analitzar el Primer Moviment Bíblic, consulteu: VILANOVA, E.: *Història de la Teologia...*, p. 590-591. SPIC, C.: "L'Evenement de la théologie biblique", *RScPhTh*, 76, 1951, p. 11-28.

la primerenca embranzida de la investigació nascuda a l'*École pratique d'études bibliques*, fundada a Jerusalem pel dominic Marie-Joseph Lagrange el 1890. Les publicacions de l'*École*, recollides a la *Revue Biblique*, i l'alçada acadèmica dels seus professors assoliren gran ressò, fins i tot dins l'àmbit protestant, situació insòlita a l'època.¹⁵

Els plantejaments d'*Aeterni Patris* i de *Providentissimus Deus* influïren sobre la *Satis Cognitum* que entenia, com hem dit, l'Església com a Cos de Crist. Els tres documents obriren un raig de llum perquè la teologia, arrelada en la millor interpretació de la Bíblia, pogués establir un diàleg amb la societat que s'encaminava cap al segle XX. Des de la perspectiva de l'article, comentarem com fou rebut a l'Església de Mallorca, regida pel bisbe Campins, l'horitzó inaugurat per Lleó XIII, especialment pel que fa als estudis bíblics, renovats per l'empenta de Mn. Bartomeu Pascua

Mallorca. Campins i Pascual, renovació de l'Església mallorquina i dels estudis bíblics

El bisbe Pere Joan Campins i Barceló (1898-1915) portà a terme per a la diòcesi de Mallorca el projecte de la restauració de la nova cristiandat, plasmat a les encíclicques més lluminoses de Lleó XIII: una Església entesa com a Cos de Crist (*Satis Cognitum*), oberta al regionalisme i a la qüestió social (*Libertas Praeantissimum, Rerum Novarum*) i arrelada a una sòlida teologia fonamentada en el coneixement de la Bíblia (*Aeterni Patris, Providentissimus Deus*).¹⁶ El bisbe Campins, com expliciten els seus biògrafs, gaudia d'una sòlida formació, per això, atent com estava a la perspectiva de Lleó XIII, el primer any del seu pontificat encarregà al vicari general, Mn. Alcover, i a Mn. Miralles, futur arquebisbe-bisbe de Mallorca, l'elaboració d'un nou pla d'estudis per al Seminari, la *Ratio Studiorum* (1898), que havia d'adaptar l'ensenyament a les directrius de Lleó XIII i estar a l'*altura del temps ahont ens trobam*.¹⁷

La *Ratio Studiorum* estableix el pla d'estudis i l'espiritualitat del clergat mallorquí, una clerecia oberta a Déu, en comunió amb l'Església, i arrelada en la societat del seu temps. Fou dissenyat, com hem dit, per Alcover i Miralles, però consultant Mn. Mateu Rotger i Mn. Costa i Llobera, sota l'estreta supervisió de Campins; fou redactat en llatí i català per Mn. Alcover.¹⁸ La fondària de la reforma fou enorme, car al Seminari regia el pla nascut d'una Reial Ordre antiquada amb assignatures fonamentals dominades per la casuística erràtica. Respecte de la formació bíblica, la *Ratio Studiorum* especifica que a la *Teologia Dogmàtica s'hi afegiran la Història Eclesiàstica, les Institucions Bíbliques i Canòniques, i la Teologia Moral*; per afinar la qüestió: dos cursos d'institucions (VII i VIII), dos de grec (I i II) i un d'hebreu

¹⁵ A partir del 1920, fou anomenada *École biblique et archéologique française de Jérusalem*; implementà càtedres d'epigrafia, semitística, egiptologia, assiriologia, geografia, etnografia i exegesi. MURPHY-O'CONNOR, J.: *Le Nouveau Testament. Cent ans d'exégèse à l'École biblique*, Paris, 1990.

¹⁶ *Aeterni Patris* influí en altres dues encíclicques: *Libertas Praeantissimum* (1888) constituí el canemàs doctrinal pel qual els catòlics arrelats a la cultura de cada nació poguessin alliberar-se del centralisme polític: ASS, 20, 1887/1888, p. 593-595; *Rerum Novarum* (1890) abordà la qüestió social: ASS, 23, 1890/1891, p. 643-652.

¹⁷ BOOM, 38, 1889, p. 264-269. Per aprofundir en el ministeri de Campins com a plasmació a Mallorca del magisteri de Lleó XIII: SUAU PUIG, T.: "La Seu ens ho diu tot a tots. La restauració de Campins-Gaudí, materialització d'una idea d'Església", a GAMBÚS SAIZ, M. (coord.): *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després*, II, Palma, 2015, p. 39-113. Biografia de Campins: FIOL TORNILA, P.: *Pere Joan Campins Barceló. Bisbe de Mallorca, 1898-1915*, Palma, 2010. FULLANA PUIGSERVER, P.: *El bisbe arquitecte...*, 2015.

¹⁸ Per aprofundir en la biografia dels personatges que envoltaren Campins; FULLANA PUIGSERVER, P.; GAMBÚS SAEZ, M. (coord.): *La memòria contemporània de la Catedral: Miralles, Rotger, Sagristà*, Palma, 2014.

(VI).¹⁹ El curs 1898 es procedí a substituir el manual de l'època del bisbe Cervera per l'editat per Dondero, que, a la vegada, fou canviat, quan Mn. Pascual ja era professor, pel publicat per Cornley (1906); ambdós suposaven un plantejament molt avançat per a l'època.²⁰ Entre els fruits de la *Ratio Studiorum* cal destacar, entre molts d'altres, el naixement de cinc institucions al Seminari animades per personatges de relleu: Museu Bíblic i Arqueològic (Mn. Bartomeu Pascual), Museu d'Història Natural (Mn. Francesc Mir, Mn. Ferran Moragues), Observatori Astronòmic (Mn. Emili Sagristà, Mn. Antoni Canals, P. Josep Algué, jesuïta), certàmens científics-literaris, *Schola Cantorum*, ampliació de la Biblioteca (Campins). Posem ara l'atenció en la personalitat de Pascual i la seva vessant bíblica.

L'ànima del Museu Bíblic, Mn. Bartomeu Pascual Marroig (Palma, 1875 - Ciutadella, 1967), entrà al Seminari Diocesà el 1885. La dedicació pedagògica del rector, Mn. Miquel Maura i Montaner, afavorí la seva dedicació a l'estudi. Durant els cursos superiors, tres de filosofia i sis de teologia, obtingué les màximes qualificacions. El 1890 rebé la beca d'estudis fundada pel canonge Mn. Tomás Rullan, i tingué com a professor d'Història Sagrada (nom que rebien llavors els estudis bíblics) Mn. Gabriel Llopart, futur bisbe de Mallorca. La mort del bisbe Cervera deixà Mallorca en seu vacant, per aquest motiu rebé l'ordenació presbiteral a Ciutadella de mans del bisbe de Menorca (26 de març de 1898). Quan el bisbe Campins nomenà el seu equip de govern (27 de juny de 1898), designà Mn. Pascual com a secretari de cambra; obtingué la llicenciatura en teologia al seminari central de Burgos (12 d'agost 1898). A l'inici del curs acadèmic fou nomenat professor d'Història de la Filosofia al Seminari (20 de setembre de 1898), el mateix any oposat a la canongia magistral, que fou obtinguda per Mn. Llorenç Moyà. Convé recordar que Mn. Miralles ja l'havia proposat per impartir Sagrada Escripura, fins i tot abans de concloure els estudis sacerdotals, però el rector, Mn. Miquel Maura, s'inclinà per Mn. Tomàs Vicens.²¹ Quan Mn. Macià Company deixà la canongia lectoral per la seva promoció a xantre, el capítol convocà oposicions. Constatats els resultats, els capitulars elegiren per majoria absoluta Mn. Pascual per a canonge lectoral (26 de juny de 1899).²²

Com a lectoral impartí al Seminari tant les Institucions Bíbliques com l'Exegesi Bíblica. Excel·lent llatí i coneixedor de l'hebreu i del grec, volgué relacionar-se amb els millors escriptors de l'època. Així, des de 1905, establí correspondència en llengua llatina amb el benedictí Peter Klotz, notable orientalista i biblista, que el posava al dia sobre els avanços de l'exegesi alemanya. Com veurem a l'apartat següent, el 1910 inicià la disposició del Museu Bíblic. Més endavant (1911), el dominic Alberto Colunga, insigne biblista espanyol amb qui mantenia

19 Comentari als plans d'estudis: MAS TOUS, R.: "El Seminari Conciliar de Sant Pere: antecedents i realitat en el pontificat del bisbe Campins", a GAMBÚS SAIZ, M.; FULLANA PUIGSERVER, P. (coord.): *Campins i Gaudí. La reforma de la Seu de Mallorca i la seva implementació en el monument (1903-1947)*, Palma, 2015, p. 113-127.

20 ADONDERO, A.: *Institutiones Biblicae*, Gènova, 1890. CORNLEY, R.: *Historicae et criticae introductionis in V.T. Libros Sacros Compendium*, Roma, 1885/1887. Edicte de Campins sobre el canvi de manual: *BOOM*, 46, 1906, p. 109.

21 ADM, *Carpets Bisbe Campins*, doc. 203.

22 *BOOM*, 39, 1899, p. 219-221. Cal també esmentar que, a proposta de Mn. Alcover, la Societat Arqueològica Lul·liana l'inscrigué com a soci numerari (28 de març de 1899), participà en la constitució de l'Arxiu Històric Diocesà impulsat per Mn. Mateu Rotger. Prengué part en el projecte de restauració de la Seu, com queda palès a la correspondència mantinguda amb Joan Rubió, ajudant de Gaudí. Amb Rubió i Mn. Rotger participà en les investigacions sobre la basílica de Sa Carrotja (1909), i de Son Peretó amb Mn. Joan Aguiló (1912). Posà interès en les obres del Santuari de Lluç, portades a terme per Gaudí i Rubió amb l'arquitecte Reinés. La *Real Sociedad Económica de Amigos del País* el va incloure dins l'elenc dels il·lustres. Pel que fa a la biografia de Pascual: PÉREZ RAMOS, A.: *El Obispo Pascual...*, p. 31-37.

també correspondència, el convidà a l'aprofundiment d'estudis al *Colegio de San Esteban* (Salamanca). També hauria pogut iniciar estudis a Roma, al recent fundat *Pontificium Istitutum Biblicum* (1910), de què era professor el jesuïta manacorí Andreu Fernández, amb qui mantenia amistat i correspondència acadèmica.²³ Convé indicar que, a instàncies de Colunga, havia avançat en el coneixement del francès i l'alemany, llengües en què es publicaven els estudis bíblics més destacats. No obstant això, entre les opcions de Salamanca i Roma, Pascual va demanar i obtenir, amb l'ajuda de Mn. Miquel Mir, membre de la *Real Academia Española*, i la bona disposició del diputat Alexandre Rosselló, una beca d'estudis a Alemanya (1911).²⁴ L'opció per Alemanya el posaria en la línia més avançada dels estudis bíblics;²⁵ esbrinem-ne els motius.

Com hem exposat, l'adveniment de Lleó XIII volgué impulsar la restauració de la cristiandat en diàleg amb la cultura secular. Ara bé, a les darreries del pontificat, temorenc per l'avanç del Modernisme, frenà l'empenta i publicà la carta apostòlica *Testem Benevolentiae* (1899), on censurava l'Americanisme, el plantejament d'alguns pensadors dels Estats Units que creien oportú matisar aspectes de la doctrina per afavorir la major implantació del catolicisme en la societat estatunidenca.²⁶ També fundà la *Commissio Pontificia de Re Biblica* (1902), per encarrilar per la via magisterial els estudis bíblics que el Modernisme catòlic, encapçalat per Albert Loisy, portava a terme a França,²⁷ i tal volta també per actuar de contrapunt a les iniciatives, de tanta novetat, que sorgien de *L'École Biblique* abans esmentada.

A la mort de Lleó XIII, cenyí la tiara Pius X (1903-1914), que refusà la qüestió del Modernisme amb la major contundència. El decret del Sant Ofici *Lamentabili* (1907),²⁸ l'encíclica *Pascendi Dominici Gregis* (1907),²⁹ i el Motu Proprio *Praestantia Scripturae* (1907),³⁰ posaren dificultats als biblistes que adoptaven mètodes d'investigació extrets de les aportacions del Modernisme. Si a la situació hi afegim les constants censurens de la *Commissio Pontificia de Re Biblica* i la decisió papal per la qual sols el *Pontificium Istitutum Biblicum* (Roma) podia conferir graus acadèmics en Sagrada Escripura, entendrem el fre dels estudis bíblics en el camp catòlic. Les determinacions pontificies foren aplicades amb rigor a Roma i a Salamanca, llocs on hauria pogut anar Pascual per aprofundir els estudis. Ara bé, la força innovadora dels estudis bíblics no estava ni a Roma ni a Salamanca, sinó a Alemanya i a Jerusalem, on jesuïtes i dominics obrien noves línies d'investigació en orientalística, arqueologia, hermenèutica i exegesi. Probablement, amb l'ànsia de continuar l'esperit renovador impulsat per Campins, arrelat a la primera època de Lleó XIII, Pascual s'inclinés per Alemanya, la decisió més arriscada però la més ambiciosa.

23 Andreu Fernández i Truyols, jesuïta (Manacor 1870 - Sant Cugat 1961) estudià al Seminari de Mallorca, ordenat el 1894. El 1895 entrà a la Companyia de Jesús ampliant estudis a Tortosa i a Canterbury. Destinat al *Pontificium Istitutum Biblicum* de Roma com a professor (1918), en fou més tard el rector (1924-1929). El 1929 fou nomenat professor de l'*Istitutum Biblicum* de Jerusalem del qual també fou rector (1939-1947). L'any 1952 va ser nomenat fill il·lustre de la ciutat de Manacor. Obra seva, popular i molt llegida: *Jesuocristo. Vida, Doctrina, Milagros*, Barcelona, 1950.

24 PÉREZ RAMOS, A.: *El Obispo Pascual...*, p. 59-68.

25 ADM, *Carpets Bisbe Campins, Carta 75*.

26 ASS, 31, 1898/1899, p. 471-479.

27 *Vigilantiae studii*que, ASS, 35, 1902/1903, p. 234-238.

28 ASS, 40, 1907, p. 470-478.

29 ASS, 40, 1907, p. 596-628.

30 ASS, 40, 1907, p. 724-725.

Acompanyat per Mn. Emili Sagristà, professor d'astronomia, Pascual emprengué el viatge cap a Alemanya i Europa central (11 de juny de 1914). Recorregué diverses ciutats (Munic, Berlin, Dresde, Breslau, Leipzig, Viena, Zurich, Weitung, París) on establí relacions i correspondència amb biblistes eminents i visità museus de caire bíblic i oriental. Decisives per la seva formació foren les estades amb el benedictí Peter Klotz i amb el jesuïta Mösel Käerten, professors a la universitat de Viena, amb els quals mantenia correspondència científica des de 1905, i la relació amb Julius Krage, professor a la universitat de Breslau. A Alemanya pogué atalaiar un horitzó bíblic molt més ample que el que hauria obtingut a Salamanca o Roma.³¹

Tornà a Mallorca (11 d'agost de 1914) i recomençà la seva tasca pastoral i acadèmica.³² Quan morí el bisbe Campins (23 de febrer de 1915), Mn Alcover assumí el càrrec de vicari capitular. Més tard també finí Mn. Miquel Maura, rector del Seminari (19 de setembre de 1915); aleshores Mn. Alcover promogué Pascual com a nou rector. Com a deixeble de Campins, Pascual es veia a sí mateix com a continuador de la tasca renovadora del bisbe, especialment al Seminari.³³ El nou bisbe, Rigobert Domènech Valls (1916-1925), el confirmà com a rector; i quan Domènech fou promogut a la seu de Saragossa, Pascual fou elegit vicari capitular (1925).³⁴ Després, tant el bisbe Llompart (1925-1928) com Miralles (1930-1947) el ratificaren com a rector.³⁵ A més, el bisbe Miralles el posà al capdavant de la *Asociación de San Jerónimo*, que, radicada al Seminari, tenia per missió fomentar els estudis bíblics dins l'àmbit diocesà.³⁶ Exercí la missió rectoral fins que fou consagrat bisbe titular de Lappa (2 d'octubre de 1938; extinta diòcesi de Creta) i administrador apostòlic de Menorca, diòcesi de la qual prengué possessió (4 de març de 1939) i regí fins a la seva mort (18 de març de 1967) amb el lema *Servus Dei* (Is 53,7). Amb la mateixa intensitat que Campins renovava l'Església de Mallorca, Pascual, delfí del bisbe, actualitzava els estudis bíblics. Amb brevetat, sistematitzarem la seva aportació a l'estudi de la Bíblia.

Com a professor d'Institucions bíbliques, obtingué un edicte de Campins per establir-ne quatre cursos en lloc dels dos vigents aleshores, així el Seminari esdevingué un dels millors d'Espanya pel que feia als estudis bíblics.³⁷ Proposà temes i oferí premis sobre qüestions d'Esclatrat en els certàmens científics-literaris del Seminari fundats, com hem dit, per Campins.³⁸ Les seves classes, impartides en llatí d'exquisida elegància, eren elogiades pels seminaristes, segons la tradició oral que he recollit, amb aquestes paraules: *Les seves classes més que explicacions*

31 APP, *documents varis*. No podem deixar de mencionar, encara que sigui marginalment, como l'actitud negativa de Bismarck cap al catolicisme alemany va determinar, a tall de reacció, la cohesió interna del catolicisme alemany a la vegada que impulsà el desenvolupament, en tots els aspectes, de la teologia catòlica, especialment en l'aspecte bíblic, dins l'àmbit alemany.

32 El retorn fou difícil; car iniciada la Gran Guerra, cercaren aixopluc a l'ambaixada espanyola, on Mons. Gabriel Palmer, capellà de la representació diplomàtica, els facilità un visat; vegeu: PÉREZ RAMOS, A.: *El Obispo Pascual...*, p. 151.

33 Com a fidel deixeble, Pascual escrigué dues semblances de Campins: *El Ilmo. Sr. Don Pedro Juan Campins Barceló. Obispo de Mallorca. Notas biográficas y necrológicas publicadas por orden del Ilmo. Sr. Vicario Capitular SV, Palma de Mallorca, 1915. El Rdmo. Señor Don Pedro Juan Campins Barceló Obispo e Hijo Ilustre de Mallorca, Palma de Mallorca, 1922.*

34 ACM, *Actes Capitulars* 1925-1944, p. 9-12.

35 Prelat Domèstic: BOOM, 74, 1934, p. 546.

36 BOOM, 72, 1927, p. 207.

37 BOOM, 47, 1910, p. 233-234.

38 BOOM, 47, 1910, p. 47, 19, 48, 103.

eren homilies. A més de les classes, impartia als seminaristes conferències bíbliques. Al seu llibre, A. Pérez cita els apunts d'un alumne —sense indicar-ne el nom— on figura l'elenc dels col·loquis del curs 1922-1923;³⁹ des de la tradició oral recollida, quan l'autor del present article era seminarista, correspon a les notes de Francesc Planes Muntaner, successor de Pascual com a professor d'Esriptura i més tard bisbe d'Eivissa (1960-1976). Amb la didàctica de Pascual, els seminaristes dibuixaven la cartografia de Palestina, juntament amb objectes culturals i culturals de l'Antic Orient; d'aquí nasqué l'anomenada col·lecció de mapes conservada al Museu Bíblic. Com a canonge lectoral, impartí nombroses conferències a la Seu, dirigides al públic en general. Tot i les sol·licituds d'eminents investigadors perquè publicués els seus estudis, no es va decidir a fer-ho. A les seves cartes dona a entendre que l'impediment rau en el conreu de la humilitat, tan important per a un prevere; però, al nostre entendre, cal intuir que sota la humilitat també hi batejava, com era freqüent entre els biblistes, el temor davant les censures de la *Commissio Pontificia de Re Biblica* abans esmentada.⁴⁰ Sens dubte, com diu P. Fullana referint-se a Campins, Pascual també *havia de nadar i guardar la roba*.⁴¹

Des de la perspectiva científica, assessorà el jesuïta Josep Oleza en la publicació del treball sobre els *rimmonim* que, originaris de la sinagoga de Cesena (Itàlia), es conserven a la Seu de Mallorca.⁴² A la seva correspondència, observem la cura amb què seguia els estudis que es realitzaven a Alemanya sobre el text grec de l'Antic Testament, l'anomenada *Septuaginta*.⁴³ Sol·licità de Mn. Joan Maria Thomàs la musicalització de textos bíblics.⁴⁴ Participà en el desxiframent de la inscripció de l'oratori de Castelltix.⁴⁵ En una carta adreçada a Mn. Guillem Puigserver inclogué una profunda meditació: *Glosa al Cristo Davidico del Salmo 27*.⁴⁶ Prengué part en les investigacions sobre les basíliques de Sa Carrotja (1909) i Son Peretó (1912). Amb esforç revisà el *Compendio de Historia Universal*, escrit pel jesuïta José Mundó,⁴⁷ i esbotzà, sense arribar a publicar-la, una *Introducción Bíblica* que completés la *Historia Bíblica* publicada en alemany per Fischer i traduïda al castellà, obra molt important a l'època.⁴⁸ Després d'acurat estudi, publicà el seu article d'investigació sobre el pròleg de sant Joan,⁴⁹ on interpretà el missatge de Jn 1,5-9 com una metàfora presa dels ritus hebreus de la neomènia, l'aparició de la primera claror de la lluna nova; notem que l'article conforma una interpretació, sustentada amb una bona crítica textual, sense reduir-se, com era habitual, a una simple lectura piadosa de la Bíblia. Cal esmentar que els estudis sobre l'Evangeli de Joan

39 PÉREZ RAMOS, A: *El Obispo Pascual...*, p. 107-109.

40 Carta del P. Josep M. Bover, jesuïta: ADM, *Epistolari Pascual*, 11; de Mn. Llorenç Riber: ADM, *Epistolari Pascual*, 35.

41 FULLANA PUIGSERVER, P.: *El bisbe arquitecte...*, p. 385.

42 OLEZA, J.: "Inscripció hebraica i curiositat arqueològic-bíblica de Palma de Mallorca", *Analecta Sacra Tarraconensia: anuari de la Biblioteca Balmes*, 2, 1927, p. 7-32.

43 ADM, *Epistolari Pascual*, 29.

44 ADM, *Epistolari Pascual*, 23.

45 Pascual interpretà: *In capite libri scriptum est*, ho confirmà Oleza, en hebreu; veure: ADM, *Epistolari Pascual*, 43.

46 Edició del text: PÉREZ RAMOS, A.: *El Obispo Pascual...*, p. 223-228.

47 MUNDÓ, J.: *Compendio de Historia Universal*, Barcelona, 1914.

48 FISCHER, F.: *Historia Bíblica*, Barcelona, 1914.

49 PASCUAL, B.: "Una demostración de la divinidad de Cristo en la Fiesta de los Tabernáculos", *Analecta Sacra Tarraconensia: anuari de la Biblioteca Balmes*, 2, 1927, p. 407-426.

constituïen, en el món catòlic, la proa dels estudis bíblics; així Pascual no es deixà entrapar per l'estancament dels estudis bíblics, va saber estar en la línia dels investigadors més punters (Alemanya) i de la teologia bíblica més avançada (Evangeli de Joan). També publicà sobre la Mare de Déu de Lluc i el beat Ramon Llull, a més de diversos fulletons, objecte d'un futur estudi. Ara bé, la seva obra magna, com veurem a l'apartat següent, fou el Museu Bíblic.

Bartomeu Pascual, ànima del Museu Bíblic

La fundació de museus bíblics a Espanya (Montserrat, Tarragona i Mallorca, entre els més destacats) neix del ressò de la *Providentissimus Deus* (1893), i de l'impacte de les peregrinacions espanyoles a Terra Santa promogudes pel bisbe de Vitòria, amb el suport de Lleó XIII i Pius X, i l'ajuda del comte de Ballobar, cònsol d'Espanya a Jerusalem. Després de la Gran Guerra (1914-1918), les peregrinacions assoliren el nom de *Peregrinaciones hispanoamericanas* i culminaren amb la fundació del *Colegio del Pilar* (1924), important per l'ajuda als cristians de Terra Santa i l'acollida de pelegrins; com és sabut, alguns mallorquins prengueren part en les peregrinacions (Maria Antònia Salvà o Mn. Miquel Costa i Llobera qui, fruit de la peregrinació, escrigué les *Visions de Palestina*).⁵⁰

Amb l'eco de l'encíclica i el ressò de les peregrinacions, Pascual, com a professor d'Esriptura, ideà el Museu Bíblic amb la intenció de perllongar les classes impartides a l'aula (1910), així l'alumne podria reconstruir els costums i els llocs descrits a la Bíblia. Convé apreciar com els estudis bíblics de llavors tenien per finalitat primera situar dins el marc cronològic, geogràfic i cultural el contingut dels episodis bíblics; d'aquesta manera l'alumne podria quasi visualitzar els esdeveniments narrats a l'Esriptura. L'embranchida de Pascual començà a conformar dins les dependències del Seminari l'anomenada Sala Bíblica (1910), que posteriorment esdevindria Museu Bíblic (1914). Mn. Pascual comptà amb l'ajuda de professors i alumnes; cal ressaltar la col·laboració dels seminaristes Pere Gelabert Terrassa, Tomàs Payeras i Joan Mira. Impagable fou el servei de Bartomeu Martí, mestre Tomeu, fuster del Seminari, que, sota la direcció del rector, elaborà la fàbrica de les maquetes dels llocs bíblics i també construí la caixa de l'orgue del Seminari.⁵¹ A continuació, presentem un breu síntesi de l'evolució del Museu Bíblic entre els anys 1910-1938 extreta dels inventaris elaborats per Bonnín (1927) i Adrover (1938), citats més endavant en aquest mateix apartat.

Entre 1910 i 1912 començaren els treballs de catalogació, construcció de vitrines, redacció de textos en hebreu, arameu, grec i llatí, i exposició d'exemplars de la Bíblia i de comentaris antics, fins llavors estotjats a la Biblioteca. El 1911 es rebé de l'*École Biblique* la primera tauleta cuneïforme. Es compraren, mitjançant l'Editorial *Herder*, objectes de culte sinagoga, i per intermediació d'Àlvarez Sereix, exgovernador civil, es rebé material de les antigues mines de Tarsis.⁵² També fou modelada en guix una còpia dels *rimmonim* de la Seu, obra que, segons la tradició oral recollida per l'autor de l'article, fou elaborada pel seminarista Pere A. Bonnín Bonnín. Al llarg de l'any 1912 foren adquirides reproduccions de segells i empremtes, tauletes, pesos i mesures, calcs, esteles, còpies del Llibre dels Morts i altres escrits dels museus de *Berlin*, *Louvre* i *British Museum*. L'ajuda de Leone Levi propicià

50 MANGLANO ALONSO, M. L.: "El Colegio Español de Jerusalén", *Comunicació*, 135, 2018, p. 117-129.

51 Sobre la identitat dels ajudants de Mn. Pascual: FIOU TORNILA. P.: "Els Museus del Seminari de Mallorca", *Comunicació*, 87, 2000, p. 108-128.

52 ADM, *Carpets Bisbe Campins*, Carta 61.

l'arribada del material egipci, procedent del Caire (mòmia, papirs, toves, escarabeus, vidret, collars, rajola de *Phitorn*), i estris de la cultura jueva (xofar, talid, orban kanfove, scidai).⁵³ Gràcies a la mediació de la *Palestinian Exploration Found* es va adquirir part de la col·lecció numismàtica i es va instal·lar el material fenici. L'any 1914 contemplà l'arribada de l'herbari, procedent de Palestina, elaborat per Johannes Kandler, i una tauleta cuneïforme de la col·lecció Clark. Durant el curs 1915-1916 es procedí a l'ampliació de les instal·lacions, continuà la fabricació de maquetes, els treballs de toponímia, els calcs d'inscripcions, la confecció dels elements de la passió; es rebé un exemplar *in-folio* de la Bíblia Hebrea. El Museu anava creixent, sota la direcció de Pascual, mitjançant compres, elaboració de maquetes, obsequis portats pels pelegrins i el treball dels seminaristes i professors. El marquès del Palmer regalà una àmfora romana procedent de les excavacions de Campos (1921), la marquesa de Campofranco obsequià un exemplar de cocodril dissecat (1923). Durant el curs 1925-1926, el jesuïta Andreu Fernández, abans esmentat, regalà tres tauletes cuneïformes procedents de Babilònia, i el 1930 exemplars dissecats de *Chonis Simonis*, peix de Sant Pere, recollits a la mar de Galilea. El duc de Berwick i d'Alba obsequià el Museu, durant el curs 1926-1927, amb la famosa *Bíblia de la Casa de Alba*.

Decisiu per a la consolidació del Museu fou el viatge a Palestina i Egipte que, sota la convidada i guia del jesuïta Fernández, realitzà Pascual el 1935 en companyia de Mn. Joan Quetglas, canonge, Mn. Mateu Bosch, majordom del Seminari, i Mn. Benet Bennàssar, prefecte de disciplina. Mn. Quetglas plasmà les seves impressions en un llibre i un diari de viatge, mentre Mn. Pascual les recollí en cartes i escrits personals.⁵⁴ Fruit del viatge, el Museu quedà enriquit amb una col·lecció numismàtica i una d'estrís prehistòrics, un herbari de flora palestinenca, un volum de la Torà sinagoga, un recull fotogràfic i altres materials d'estudi. Retornat del viatge, el lectoral de Mallorca pronuncia la lliçó inaugural del curs 1935-1936 sobre el país de la Bíblia.⁵⁵ El rector Pascual treballà al Museu fins a ocupar la Seu de Menorca. Després el Museu ha continuat enriquant-se fins al dia d'avui per convertir-se en un organisme viu per a l'aprenentatge de la Bíblia a la diòcesi mallorquina.

El lector trobarà la descripció, l'origen i la data d'incorporació de les peces consultant els catàlegs del Museu elaborats per professors i seminaristes. Com hem exposat a la Introducció, els catàlegs quedaren quasi perduts fins que pogueren ser recobrats, amb esforç i recerca, i estotjats a l'ADM i al Museu Bíblic.

Els primer inventari abraça la catalogació fins l'any 1927, quan el Museu romania al Seminari Vell; fou elaborat pel seminarista Pere Antoni Bonnín Bonnín com a treball de Certamen, i deixa traspuar la mà erudita de Mn. Pascual. BONNÍN BONNÍN, P. A.: *Inventario del Museo Bíblico del Seminario de Mallorca con los datos técnicos e históricos correspondientes* (Manuscrit), ADM, CERTS, 38-6, 1927, 296 fulls.

L'elenc del segon inventari abasta fins a l'any 1938; cataloga les peces portades per Pascual en el viatge a Terra Santa i altres donacions, també deixa traslluir les indicacions de Pascual;

⁵³ Carta de Levi a Mn. Pascual: FIOL TORNILA, P.: "Els Museus del...", p. 125.

⁵⁴ QUETGLAS, J.: *Lugares y viajes de Cristo en el Evangelio*, Palma, 1939. El diari del viatge, escrit en mallorquí col·loquial, fou desconegut fins al 2020, en què el transcrigué Mn. Joan Sunyer Ramos i en feu les puntualitzacions topogràfiques Mn. Francesc Ramis Darder; encara inèdit, resta al Museu Bíblic. Respecte de les impressions personals de Mn. Pascual: APP, *Documents varis*.

⁵⁵ APP, *Documents varis*.

fou realitzat pel seminarista Gabriel Adrover Barceló com a treball de Certamen, quan el Museu continuava al Seminari Vell. ADROVER BARCELÓ, G.: *Inventario total o parcial de alguna dependència del Seminario: [alguns objectes del Museu Bíblic]* (Manuscrit), ADM, CERTS, 47-4, 1938, 155+14 fulls.

El tercer i el quart foren elaborats per seminaristes, com a treballs de Certamen, sota l'orientació de Mn. Llorenç Tous Massanet, professor de Sagrada Escriptura, quan el Museu reposava al Seminari Nou; el trasllat suposà la nova disposició de les peces en les noves vitrines, i la nova catalogació. FIOL TORNILA, P.: *Guía ilustrada del Museo Bíblico del Seminario de Mallorca* (Mecanografiat), ADM, CERTS, 144-4, 1963, XIV+112 fulls. PALMER AMENGUAL, N.: *Guía ilustrada del Museo Bíblico del Seminario* (Mecanografiat/Pere Fiol Tornila), ADM, CERTS, 154bis 4, 1966, 178 fulls.

El cinquè inventari fou realitzat per Mn. Francesc Ramis Darder, professor de Sagrada Escriptura, durant el curs 1993-94, quan el Museu acabava de ser traslladat altra vegada al Seminari Vell. RAMIS DARDER, F.: *Inventari del Museu Bíblic del Seminari de Mallorca* (Manuscrit), AMB, 1994, 298 fulls. Amb el temps l'inventari i el Museu han crescut amb algunes donacions.

Conclusió

Acabat el pontificat de Pius IX (1846-1878), els sectors més progressistes veren en l'elecció de Lleó XIII (1878-1903) un raig d'esperança per a la renovació de l'Església i el necessari diàleg amb la societat d'aquell moment. En el seu escrit programàtic, *Inscrutable Dei Consilio*, el pontífex expressà el propòsit de la restauració de la cristiandat dins el món modern, projecte que duagué endavant mitjançant tres encíclics de caràcter teològic (*Aeterni Patris, Providentissimus Deus, Satis Cognitum*), i dues de tipus social (*Rerum Novarum, Libertas Praestantissimum*). El pontificat del bisbe Pere Joan Campins i Barceló (1898-1915) volgué plasmar a Mallorca la restauració de la cristiandat en diàleg amb el món, ideada per Lleó XIII. La renovació de l'Església mallorquina depenia, en bona mesura, de la renovació teològica i cultural del clergat, per això Campins decretà un nou pla d'estudis per al Seminari, la *Ratio Studiorum*, que substituís l'antic pla, molt desfasat; la *Ratio Studiorum* incloïa assignatures molt innovadores per a l'època: Història de Mallorca, català o sociologia. Sobre Mn. Bartomeu Pascual i Marroig, delfí del bisbe, recaigué la responsabilitat, com a professor i rector del Seminari, de l'aplicació de la *Ratio Studiorum*, i com a canonge lectoral assumí la tasca d'explicar l'Escriptura als seminaristes i al poble cristià. La renovació de les classes bíbliques feia possible el renovament de l'ensenyança de la teologia i de la pràctica pastoral, la qual cosa redundava en la restauració de la cristiandat, desitjada per Campins d'acord amb el projecte de Lleó XIII.

La millor perla del tarannà intel·lectual de Pascual, entre molts d'altres aspectes, rau en la fundació del Museu Bíblic, eina magistral i tresor preuat de l'Església de Mallorca. Al llarg del temps, la influència del Museu ha amarat la formació dels preveres i els cristians de Mallorca que han aprofundit en el coneixement de l'Escriptura, com també dels estudiosos de la cultura bíblica i oriental. El retrat del bisbe Pascual, obra de Jaume Riera Matemales, presideix el Museu Bíblic, mentre el seu escut episcopal, gravat a la vitrina central, recorda l'entrega apassionada de qui feu de l'Escriptura l'eix del servei a l'Església i a la societat mallorquines.

